

УДК 378.046:373.2(477) «19»
DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102646

Анна ФЕДОРОВИЧ
orcid.org/0000-0001-6289-5039

ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (початок ХХ ст.)

У статті доведено, що система підготовки фахівців дошкільної освіти, що зародилася на поч. ХХ ст., передбачала різномірневу освіту та відповідні їй кваліфікації; висвітлено основні форми освіти майбутніх педагогічних працівників дошкільних установ (вчительські семінарії, Школи нянь, Фребелівський педагогічний інститут, консультування, фребелівські курси, семінари, Інститути народної освіти, Вищі трирічні педагогічні курси, міжрайонні курси та ін.); акцентовано увагу на ролі освітніх благодійних товариств та діяльності державних органів освіти у забезпеченні дошкільної галузі педагогічними кадрами.

Ключові слова: суспільне дошкільне виховання, підготовка фахівців дошкільної освіти, дошкільної педагогічна освіта, форми підготовки педагогічних працівників.

Анна ФЕДОРОВИЧ

ФОРМЫ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ (начало ХХ века)

В статье доказано, что система подготовки специалистов дошкольного образования, зародившаяся в начале ХХ в., предусматривала разноуровневое образование и соответствующие ему квалификации; освещены основные формы образования будущих педагогических работников дошкольных учреждений (учительские семинары, Школы нянь, Фребелевский педагогический институт, консультирование, Фребелевские курсы, семинары, Институты народного образования, Высшие трехлетние педагогические курсы, межрайонные курсы и др.); акцентировано внимание на роли образовательных благотворительных обществ и деятельности государственных органов образования в обеспечении дошкольного образования педагогическими кадрами.

Ключевые слова: общественное дошкольное воспитание, подготовка специалистов дошкольного образования, дошкольное педагогическое образование, формы подготовки педагогических работников.

© Федорович Анна, 2017

Постановка проблеми. Педагогічна професія посідає особливе місце у житті кожного суспільства: людство доручає педагогові своє майбутнє – дитину. Тому проблема підготовки фахівців для виховання дітей завжди актуальна. Науковцями досліджуються форми, методи, зміст формування професіоналізму та духовності педагогічних працівників, здійснюється пошук засобів удосконалення навчального процесу у педагогічних навчальних закладах. Важливе місце сьогодні відводиться вивченню особливостей підготовки фахівців дошкільної освіти, яка мала б сприяти засвоєнню та збагаченню знань, умінь і навичок, становленню компетентності, що необхідні для адекватного і результативного виконання освітніх завдань у дошкільних навчальних закладах.

Спеціально організована підготовка кадрів для дошкільної галузі розпочалася у ХХ ст., що зумовлює потребу дослідження наявного тоді досвіду. Для України означений період характеризувався стрімким розвитком подій. Окремі її території перебували у складі різних держав (Австро-Угорщини, Царської Росії, Польської Республіки, УНР, більшовицької Росії), кожна з яких мала свої погляди на виховання дітей. Окрім цього, війни, економічна розруха, класова боротьба, мовна політика, занепад промисловості та сільського господарства, злидні, голод, посуха не могли не відобразитися на становищі українського народу. За таких умов говорити про належне реформування освіти, її доступність для всіх верств населення, якісну підготовку педагогічних працівників досить складно. Водночас, гортаючи сторінки історії педагогіки, знаходимо докази значних досягнень в організації освіти фахівців-дошкільників на етнічних територіях України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації професійної підготовки вихователів дітей дошкільного віку досліджують науковці, що висвітлюють історію дошкільної освіти, теорію і практику суспільного виховання (Л. Артемова [2], О. Бондар [3], Т. Головань, Н. Кирста, Н. Лисенко, З. Нагачевська, Т. Поніманська, С. Попиченко, Г. Реґо та ін.).

У контексті нашого дослідження важливими є історико-педагогічні розвідки В. Замороцької (навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах України (друга пол. ХХ – поч. ХХІ ст.); Я. Квасецької [8] (підготовка вихователів дошкільних установ у педагогічних вишах Західної України (остання третина ХІХ – перша пол. ХХ ст.); Ю. Косенко (підготовка кадрів з дошкільного виховання в Україні; Л. Лохвицької [5] (ретроспективний аналіз становлення системи дошкільної освіти з середини ХІХ ст. до сьогодення); Т. Слободянюк [11] (становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.); Г. Улюкаєвої [12], [13] (становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання та дошкільної педагогічної освіти в Україні в ХХ ст.) та ін.

Попри значну зацікавленість вчених окремими аспектами підготовки вихователів дітей дошкільного віку, питання формування її змісту, а також системи організації є малодослідженими.

Мета статті – окреслити форми організації освіти фахівців дошкільного виховання в Україні на початку ХХ ст.

Запровадженню та поширенню освітньої справи на початку ХХ ст. слугувала діяльність благодійних і педагогічних товариств, які, об'єднуючи представників прогресивної інтелігенції, діяли у великих містах по всій Україні, незалежно від підпорядкування її територій. Товариства ставали на захист української національної школи, пропагували освіту серед народу, видавали літературу (підручники, наукові альманахи, часописи українською мовою, педагогічні праці, дитячі книжки), засновували читальні, бібліотеки, книгарні, музеї тощо.

Зокрема, популяризації ідей виховання дітей дошкільного віку та створенню дитячих садків сприяли найбільш значні Київське товариство народних дитячих садків, Фребелівське педагогічне товариство (м. Київ), Одеське товариство сприяння дошкільному виховання єврейських дітей, Дніпропетровське товариство народних дитячих садків [1, с. 3], [12], а також товариства «Дитячий садок» (відкрило 1872 р. дитячий садок у Сімферополі), «Ясла» (організувало Фребелівський дитячий садок у Керчі в 1897 р.), Керченське товариство піклування про дітей (ініціювало відкриття дитячого садку у 1899 р.), «Дитяча допомога» (заснування дитячих майданчиків у Сімферополі та Саках, 1905 р.) та ін. При земствах «Товариства опіки над бідними» відкривали так звані народні садки, які утримувалися переважно на благодійні кошти. Наприклад, у 1897 р. на кошти земств у Полтавській губернії організовано перші садки для селянських дітей на час літніх сільськогосподарських робіт. Згодом у Харкові товариство працюючих жінок теж організувало дитячий садок [4]. Перші дитячі садки відкривалися в Києві приватними особами (Є. Чернишова, сестри Ліндфорс, К. Безменова) ще наприкінці ХІХ ст.

На початку ХХ ст. в Галичині головним завданням в освітній справі стала націоналізація школи, яку здійснювали товариства «Просвіта», «Рідна школа», українські жіночі організації, професійні товариства «Взаїмна Поміч Українських вчителів» (1905), «Учительська Громада» (1908) [14, с. 53]. Зокрема, зусиллями товариства «Українська захоронка» у Львові впродовж 1902 – 1903 рр. засновано два дитячі садки. Напередодні Першої світової війни у Галичині діяло 23 українські дошкільні заклади [6, с. 80].

Поява закладів для дітей дошкільного віку зумовила потребу забезпечення їх відповідними кадрами. Тому, окрім відкриття дитячих садків, товариства спрямовували свою діяльність на пропаганду ідей суспільного дошкільного виховання, наукове обґрунтування проблем навчання

та виховання дітей дошкільного віку і підготовку кваліфікованих садівниць (вихователів).

Підкреслимо, що значний вплив на розвиток тогочасної дошкільної освіти мала система німецького педагога Ф. Фребеля і запропонований ним тип виховного закладу для дошкільників – дитячий садок. Він розробив і детально описав систему занять, ігор, вправ для малюків, запропонував різноманітні види дитячої діяльності. Високо оцінюючи теорію та практику виховання маленьких дітей, педагогічна громадськість широ приймала й запроваджувала його ідеї. Дитячий садок на початку ХХ ст., як тип дошкільного виховного закладу, асоціювався в Україні з ім'ям Ф. Фребеля (фребелівські дитячі садки, фребелівські товариства, фребелічка, дитяча садівниця, майстриня фребелівського закладу).

Наукові праці дослідників свідчать, що розвиток системи освіти фахівців-дошкільників освіти в Україні розпочався з появи у 1905 р. першого спеціально спрямованого навчального закладу – Школи нянь (згодом перейменовано у Школу нянь-фребелівок), який відкрило Київське товариство народних дитячих садків. Школа готувала помічниць садівниць (вихователів), викладала теорію дошкільного виховання і дитячу літературу. Навчання в школі було безкоштовним. Її директором була Н. Лубенець [5, с. 13].

Т. Слободянюк зазначає, що до цього часу підготовка педагогів до роботи з дітьми здійснювалася на загальних засадах у системі жіночої освіти: інститутах шляхетних дівчат, приватних пансіонах, жіночих гімназіях, учительських семінаріях. Увага в цих закладах зосереджувалася на вивченні історії педагогіки й актуальної тоді спадщини Ф. Фребеля, які включали майже всі аспекти змісту, методів, засобів організації виховання у дитячому садочку [11]. Тож можна говорити, що випускниці системи жіночої освіти годилися для виховання дітей дошкільного віку.

Про це свідчать також дослідження Я. Квасецької, яка доводить, що державні жіночі вчительські семінарії на західноукраїнських землях початку ХХ ст. пропонували для здобуття фаху вихователя дошкільного закладу трирівневу систему освіти: стаціонарне навчання, де учениці одночасно опановували професію вчителя народної школи і дошкільного вихователя; навчання на спеціальних однорічних (фребелівських) курсах; приватне навчання і мінімум тримісячну практику в зразковому дитячому садку. Львівська, Перемишльська і Краківська жіночі семінарії у Галичині забезпечували усі три рівні дошкільної освіти. У змісті підготовки працівників дошкільля виокремлювалися суспільно-духовний, спеціальний, мовний, природничий, естетично-оздоровчий та практичний цикли [8].

У 1907 р. Фребелівське педагогічне товариство заснувало в Києві Фребелівський педагогічний інститут як вищий навчальний заклад з тер-

міном навчання спочатку два, а потім три роки (перший ректор – І.О. Сікорський). Слухачки здобували кваліфікацію вихователя і керівника дитячого садка. До структури інституту входили амбулаторія, однорічна школа нянь-фребелічок, дитячий садок, притулок для малолітніх дітей, початкова школа [5, с. 14]. Це був найбільший комплексний заклад з підготовки фахівців для дитячих садків у тодішній Російській імперії. До інституту зараховували жінок віком від 16 до 40 років, які закінчили не менше шести класів гімназії. Окрім цього, на базі вишу функціонували короткотермінові педагогічні курси, вечірні курси з дошкільного виховання, що свідчить про певну різноманітність професійної підготовки.

Київський Фребелівський педагогічний інститут мав чимало досягнень у галузі змісту й методики підготовки фахівців дошкільної освіти. До роботи в ньому були залучені найкращі фахівці, педагоги, психологи (С. Русова, Н. Лубенець, С. Толмачевська, О. Островська, І. Сікорський, В. Зеньківський та ін.). Упродовж усього періоду його діяльності (1907 – 1920) велися наукові дослідження в галузі дошкільної педагогіки, психології і фізіології дітей, впроваджувалися експериментальні технології, надавалася консультативна допомога, на основі чого вносилися зміни до навчального плану, розширювалися програми навчальних дисциплін. Підсумком став план 1915 року, котрий складався із загальноосвітнього та спеціального (психолого-педагогічного) компонентів. Предмети спеціального розділу були об'єднані в такі групи: педагогічні предмети, школознавство, методика початкового навчання у школі, дошкільне виховання, огляд народної та дитячої літератури, дитячі типи в літературі [12, с. 183 – 184]. Невід'ємним компонентом психолого-педагогічної підготовки студентів була педагогічна практика.

Новим етапом у розвитку системи підготовки фахівців дошкільної освіти став 1917 р. Політика уряду новоствореної держави – Української Народної Республіки, незважаючи на складні умови існування, громадянську війну, боротьбу різних політичних сил, сприяла реформуванню освітньої системи. Події Першої світової війни послабили вплив режимів імперій на етнічних територіях українців, почалася українізація освітніх закладів.

Центральна рада УНР створила Генеральний секретаріат освіти (з січня 1918 р. – Міністерство народної освіти), у складі якого був Департамент позашкільної освіти і дошкільного виховання, який очолила С. Русова. З її ім'ям пов'язане становлення та поширення дошкільного виховання, організація підготовки для нього педагогічних кадрів у ці роки в Україні. Зокрема, зусилля Департаменту спрямовувалися на те, щоб дошкільне виховання стало обов'язковим і безплатним. Завдяки С. Русовій запроваджувалася організація дошкільного семінарію – науково-методичного центру, призначеного для консультування дошкільних фахівців та

пропаганди ідей дошкільного виховання. Було ініційовано «надання прав державної служби» фахівцям дошкільного виховання – різні категорії дошкільних працівників мали прирівнюватися до відповідних категорій працівників початкової та середньої школи [5], [13].

Багато було зроблено для розширення освітніх закладів для національних педагогічних кадрів (відкрито Київський український народний університет, засновано в Києві педагогічну академію, Український державний університет у Кам'янець-Подільському), працювало 39 учительських семінарій та 8 учительських інститутів, до змісту підготовки педагогів включалися українська мова та українознавство [12, с. 231]. Зокрема, було українізовано Школу нянь (фребелічок) Київського товариства народних дитячих садків. На зборах товариства було вирішено перебудувати роботу школи, спрямувавши її на підготовку педагогічного персоналу для українських дитячих садків.

Восени 1917 р. при Фребелівському інституті паралельно з російським відкрилося українське відділення, яким керувала С. Русова [5, с. 17 – 18]. Оскільки це був єдиний ВНЗ в Україні, що готував кваліфікованих дошкільних фахівців, С. Русова звернулася з пропозицією ввести до навчальних програм тодішніх учительських інститутів і педагогічних курсів дисциплін дошкільного спрямування. Міністр народної освіти схвалив таку ініціативу [12, с. 234 – 235], бо це дало б змогу випускникам педагогічних закладів працювати з дітьми дошкільного віку.

Для задоволення зростаючої потреби у дошкільних працівниках організовувалися курси. У 1918 р. було відкрито спеціальні курси з підготовки національних педагогічних кадрів для роботи в українських дитячих садках, притулках, де слухачки (50 осіб), окрім іншого, вивчали українознавство [5, с. 18]. Функціонували курси підготовки дошкільних працівників для єврейських садків, що свідчило про повагу до культури і освіти національних меншин та надання їм можливостей для навчання.

У 1919 р. в Києві працювали педагогічні курси з підготовки дошкільних працівників, розраховані на 150 слухачів тривалістю занять два місяці (760 навч. год.). Однак вони не передбачали практичних занять, а лише читання лекцій. План занять складався з предметів, необхідних для роботи в дитячому садку: психологія дитини дошкільного віку, дитяча література – російська, українська, єврейська; фізичне виховання, малювання, співи. Такі курси працювали впродовж усього року [3, с. 40].

Як зазначає Ю. Калічак, навесні 1919 р. у Кам'янці-Подільському були організовані перші на Поділлі короткотермінові (місячні) курси з дошкільного виховання, на які зараховувалися особи з середньою освітою або випускники учительських семінарій. Для слухачок здійснювалося теоретичне навчання (лекції на теми: «Історія дошкільного виховання», «Го-

ловні засади дошкільного виховання», «Забави», «Ручна праця», «Співи» та ін.) та проводилися практичні заняття у дошкільних закладах [7, с. 88].

У ці роки проблемами дошкільного виховання паралельно з Міністерством освіти УНР почав займатися Наркомос УСРР. Із поступовим зміцненням радянської влади, проголошенням Української Соціалістичної Радянської Республіки, зі столицею у м. Харків, до його відомств передавалися суспільні і приватні заклади дошкільного виховання, які, отже, включалися до системи народної освіти. Виховна робота проводилася за педагогічною системою Фребеля і Монтессорі та вказівками, які містив у собі «Порадник діяча позашкільної освіти і дошкільного виховання», який у 1918 р. випустив відділ дошкільного виховання при Міністерстві народної освіти [10].

Задля забезпечення педагогічними працівниками тодішньої системи дошкільної освіти (ясла, дитячі садки, дитячі осередки, сезонні майданчики, притулки та ін.), Наркомос також розгорнув широку мережу короткотермінових курсів з підготовки вихователів і завідувачів дитячих садків на місцях [5, с. 21]. У квітні 1920 р. у Полтаві відкрилися Курси дошкільного виховання, куди було відряджено працівників з різних повітів, зокрема, 14 осіб з Лохвицького повіту, де було 12 дошкільних закладів (садків, майданів, притулків) на 600 дітей. Цього ж року у Харківській губернії були організовані перші курси з дошкільного виховання (у Харкові, Вовчанському, Зміївському і Охтирському повітах), а також в Одесі [3, с. 40].

Таким чином, на початку ХХ ст. підготовка фахівців дошкільної освіти здійснювалася у Фребелівському педагогічному інституті – приватному жіночому виші-комплексі, що мав різнорівневу структуру, та через педагогічні фребелівські курси, які організовувалися в різних містах України. За короткий термін існування інститут став осередком науково-педагогічних досліджень, своєрідним центром реалізації ідей дошкільного виховання. На спеціально організованих курсах не завжди реалізовувалася передбачена програма навчання, на місцях не було кваліфікованих лекторів (передовсім зі спеціальних предметів), термін занять був занадто коротким, не всюди створювалися належні умови життя (помешкання, харчування і т.д.) для слухачок.

Новим етапом у розвитку форм організації підготовки дошкільних кадрів стали 20-ті рр. ХХ ст. У липні 1920 р. Наркомос УСРР схвалив Декларацію «Про соціальне виховання дітей». Спираючись на ідеї педології, педагогіки, соціології, а також думку про неможливість сім'ї забезпечити дитину всім необхідним (на той час значно зросла кількість безпритульних дітей), українські освітяни зосередилися на створенні дитячих будинків – форми соціального виховання для дітей віком від 3-х до 15-ти

років. Переорганізовувалися середні навчальні заклади, дитячі садки, школи, клуби і т.ін.

Відповідно, вже у серпні цього ж року на Другій Всеукраїнській нараді з освіти була прийнята система педагогічної освіти, яка передбачала створення та реорганізацію педагогічних навчальних закладів. Почали відкриватися інститути народної освіти в Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі, Кам'янець-Подільському [5, с. 21].

На той час до української системи педагогічної освіти входили вищі педагогічні навчальні заклади двох типів: Інститут народної освіти (ІНО) з трьома факультетами (соціального виховання, професійного навчання і політичної освіти) і Вищі трирічні педагогічні курси. Новостворені факультети соціального виховання готували працівників для дитячих будинків, вчителів для шкільних установ, вихователів для позашкільної освіти. Трирічні педагогічні курси були зорієнтовані на підготовку педагогів для роботи з раннім і середнім дитячим віком. За програмою курсів кожний рік навчання мав цільове спрямування. Середньої ж ланки в системі педагогічної освіти 20-х рр. не існувало. Наркомос стояв на позиції, що педагог повинен мати тільки «вищу кваліфікацію». У перспективі з педагогічних вишів мали виходити універсальні працівники соціального виховання, здатні однаково успішно працювати з дітьми соцвихівського віку. Обов'язковий навчальний план педагогічного ВНЗ на третьому курсі становив 108 навчальних годин, дошкільному вихованню відводилося 36 [3], [9], [10].

Поширеною практикою підготовки працівників для дошкільних установ у повітових містах та селах були одно- або триденні семінари для місцевих жінок-активісток, які мали брати на себе всю роботу з їх організації. Такі семінари проводили інструктори з губернських та повітових відділів народної освіти або вихователі-практики напередодні літніх сільськогосподарських робіт, коли відчувалася найгостріша потреба організації нагляду за селянськими дітьми у сезонних майданах [3, с. 41].

Попри позитивні зрушення в організації підготовки фахівців дошкільної освіти, у першій половині 20-х рр. майже не було потреби у цих кадрах. Кількість дошкільних установ в Україні була незначною, дитячі будинки забезпечувалися здебільшого вчителями, та й кількість дошкільних груп в них була малою. У 1925 р. трирічні педагогічні курси, які належали до вищих навчальних закладів, було перетворено на педтехнікуми, і вони дістали чітку спеціалізацію: підготовка учителів початкових класів. У середині 20-х рр. лише три інститути – у Києві, Харкові й Одесі – давали студентам змогу спеціалізуватися у дошкільному вихованні [2, с. 295], [12, с. 263].

Важливе значення для розвитку системи підготовки фахівців дошкільної освіти мало відкриття Всеукраїнського інституту підвищення квалі-

фікації педагогів у Харкові в 1928 р. До його складу входили заочні дошкільний педагогічний технікум та інститут [5], [12].

На території Галичини у 20-х рр. ХХ ст. польська окупаційна влада вела наступ на українську культуру: дискримінація українців, заборони, переслідування, закриття українських закладів освіти, читалень. Товариства «Просвіта» та «Рідна школа» у співпраці з церквою, сім'єю намагалися протистояти спольщенню українців. Їхні гуртки, видавництва поширювали літературу, часописи для дітей «Світ дитини», «Дзвіночок», «Ранок», дитячі книжки, організували бібліотеки [14]. У 1929 р. при громадському товаристві «Рідна школа» у Галичині було створено «Комісію для дошкільного виховання» і постійно діючі курси для підготовки садівниць (вихователів) [5, с. 26].

Характерною рисою 20-х рр. ХХ ст. є виникнення передумов для формування системи підготовки фахівців дошкільної освіти, яка передбачала різнорівневу підготовку (заклади середньої освіти, міжрайонні курси, вищі навчальні заклади (ІНО та Вищі трирічні педагогічні курси), а також надавала різну кваліфікацію випускникам (помічниці садівниць, вихователі (садівниці), керівники садків, завідувачі відділів, інспектори з дошкільного виховання, інструктори, працівники соціального виховання та ін.).

Висновки. Отже, на початку ХХ ст. було сформовано організаційні та наукові основи діяльності дошкільної педагогічної освіти в Україні. Підготовка фахівців-дошкільників започатковувалася діячами освіти, приватними особами, що об'єднувалися у благодійні культурні товариства. Перші дошкільні заклади не входили до державної освітньої системи, а створювалися з приватної ініціативи, на громадські внески членів товариств, пожертви, кошти земств. Лише згодом суспільне дошкільне виховання розглядалося як початкова і обов'язкова ланка системи державної освіти, яка мала забезпечуватися кадрами різного рівня кваліфікації. Підготовка вихователів була нерозривно пов'язана з розвитком і організацією дошкільної освіти.

Зародження фахової підготовки дошкільних працівників відбулося на базі жіночих учительських семінарій, де запроваджувалася спільна підготовка вчителів школи та вихователів-дошкільників. Першим спеціалізованими закладами були Школа нянь (1905) (готувала помічниці садівниць) та Фребелівський педагогічний інститут (1907) (випускав вихователів та керівників дошкільних установ).

Діяльність Фребелівського педагогічного інституту, де велися наукові дослідження в галузі дошкільної педагогіки, психології і фізіології дітей, впроваджувалися експериментальні технології, надавалася консультативна допомога, розроблялися нормативні документи та положення, що регламентували діяльність закладу, відіграла значну роль у розвитку підготовки фахівців дошкільної освіти.

Основними формами підготовки фахівців дошкільної освіти поч. – 20-ті рр. ХХ ст. були: Школи нянь, Фребелівський педагогічний інститут, консультування, фребелівські курси, Інститути народної освіти, Вищі трирічні педагогічні курси, семінари, міжрайонні курси та ін. У змісті підготовки фахівців переважало фребелівське вчення про виховання дітей, наголошувалося на тісному зв'язку теорії з педагогічною практикою.

Незважаючи на підпорядкування системи підготовки фахівців-дошкільників різним органам освіти (УНР, УСРР, Польська республіка), простежуються спільні позитивні тенденції у її розвитку: боротьба українських освітян за національну рідномовну освіту; постійна увага громадськості та інтелігенції до проблем дошкільного виховання, наголошення на потребі її включення до загальної державної системи освіти; запровадження різнорівневої підготовки дошкільних фахівців; розуміння необхідності підготовки вихователів з вищою освітою та прирівнювання їх до інших категорій педагогічних працівників; акцент на взаємозв'язку теоретичного навчання з практичним та ін.

Подальшого дослідження потребують зміст та методи підготовки працівників дошкільної галузі у різних типах навчальних закладів.

Література

1. Абрамсон С. Дошкільне виховання на Україні до 1917 р. / С. Абрамсон // За комуністичне виховання дошкільника. – 1940. – № 12. – С. 1–10.
2. Артемова Л. Історія педагогіки України : підручник / Л.В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
3. Бондар О. Підготовка дошкільних працівників в УСРР у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. / Олександра Владиславівна Бондар // Наукові праці Миколаївського гуманітарного університету ім. Петра Могили. Серія «Історія». – Вип. 19. – Т. 32. – Миколаїв, 2004. – С. 39–43.
4. Гарань Н. Перші заклади суспільного дошкільного виховання в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / Н. Гарань // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. – Спецвипуск 4. – Частина 1. – Слов'янськ, 2010. – С. 53–59.
5. Дошкільна освіта: історія і сьогодення : довідник / [упоряд. Л.В. Лохвицька]. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 208 с.
6. Історія виховання. Том 2 : Від ХІХ ст. до наших днів / В. Кемінь, О. Квас, О. Невмержицька. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. – 196 с.
7. Калічак Ю. Створення нових типів дошкільних навчальних закладів як результат співпраці Софії Русової й Аркадія Животка / Ю. Калічак // Людинознавчі студії : зб. наук. пр. Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. Н. Скотна (гол. ред.), М. Чепіль (ред. розділу) та ін. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. – Вип. 29 (2). Педагогіка. – С. 83–93.

8. Квасецька Я. Професійна підготовка вихователів дошкільних установ у педагогічних навчальних закладах на західноукраїнських землях (остання третина XIX – перша половина XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Я.А. Квасецька ; НАПН України Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2016. – 20 с.

9. Онофрійчук Л. Підготовка фахівців дошкільної освіти: історичний аспект / Л.О. Онофрійчук // Педагогічний дискурс. – 2008. – Вип. 3. – С. 149–153.

10. Пісоцька Л. Історичний аспект управління розвитком дошкільної освіти в Україні (кінець XIX – поч. XX ст.) / Леоніда Станіславівна Пісоцька // Дошкільна освіта. – 2004. – № 3 (5). – С. 14–20.

11. Слободянюк Т. Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т.Б. Слободянюк. – К., 2000. – 25 с.

12. Улюкаєва І. Історія дошкільної педагогіки : підручник / І.Г. Улюкаєва. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 424 с.

13. Улюкаєва І. Суспільне дошкільне виховання і підготовка педагогічних кадрів у роки УНР (1917 – 1919 рр.) / І.Г. Улюкаєва // Дошкільне виховання. – 1994. – № 1. – С. 12–13.

14. Чепіль М. Теорія і практика формування національної свідомості дітей та молоді Галичини (друга половина XIX – перша третина XX ст.) : монографія / М.М. Чепіль. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 503 с.

References

1. Abramson S. Doshkilne vykhovannia na Ukraini do 1917 r. (*Preschool education on Ukraine by 1917*), Za komunistychnе vykhovannia doshkilnyka, 1940, Vol. 12, pp. 1–10. [in Ukrainian]

2. Artemova L. Istoriia pedahohiky Ukrainy (*The History of Ukrainian pedagogy*), Kyiv, 2006, 424 p. [in Ukrainian]

3. Bondar O. Pidhotovka doshkilnykh pratsivnykiv v USRR u 20-kh – na pochatku 30-kh rr. XX st. (*The preparation of preschool workers in Ukraine (USSR) in 20th – at the beginning of 30th XX of century*), Naukovi pratsi Mykolaivskoho humanitarnoho universytetu im. Petra Mohyly, 2004, Vol. 19, P. 32, pp. 39–43. [in Ukrainian]

4. Haran N. Pershi zaklady suspilnoho doshkilnoho vykhovannia v Ukraini (druga polovyna XIX – pochatok XX stolittia) (*The first establishments of public preschool education in Ukraine (the second half of XIX – beginning of XX century)*), Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu, Vol. 4, P. 1, pp. 53–59. [in Ukrainian]

5. Lokhvytska L. (uporiadnyk), Doshkilna osvita: istoriia i sohodennia (*Preschool education: history and present time*), Ternopil, 2011, 208 p. [in Ukrainian]

6. Istoriia vykhovannia. Tom 2: Vid XIX st. do nashykh dnev (*History of education: from XIX to today*), V. Kemin, O. Kvas, O. Nevmerzhytska, Drohobych, 2013, 196 p. [in Ukrainian]

7. Kalichak Yu. Stvorennia novykh typiv doshkilnykh navchalnykh zakladiv yak rezultat spivpratsi Sofii Rusovoi y Arkadiia Zhyvotka (*Creation of new types of preschool educational establishments is as a result of collaboration of Sofia Rusova and*

Arcadiy Zhyvotko), *Liudynoznavchi studii: Pedahohika*, 2014, Vol. 29 (2), pp. 83–93. [in Ukrainian]

8. Kvasetska Ya. Profesiina pidhotovka vykhovateliv doshkilnykh ustanov u pedahohichnykh navchalnykh zakladakh na zakhidnoukrainskykh zemliakh (ostannia tretyna XIX – persha polovyna XX stolittia) (*Professional preparation of educators of preschool establishments is in pedagogical educational establishments in West Ukraine (the last third of XIX – the first half of XX century)*), Kyiv, 2016, 20 p. [in Ukrainian]

9. Onofriichuk L. Pidhotovka fakhivtsiv doshkilnoi osvity: istorychnyi aspect (*Preparation of specialists of preschool education: historical aspect*), *Pedahohichniyi dyskurs*, 2008, Vol. 3, pp. 149–153. [in Ukrainian]

10. Pisotska L. Istorychnyi aspekt upravlinnia rozvytkom osvity v Ukraini (kinets XIX – poch. XX st.) (*A historical aspect of management development of preschool education is in Ukraine (end of XIX – beginning XX of century)*), *Doshkilna osvita*, 2004, Vol. 3(5), pp. 14–20. [in Ukrainian]

11. Slobodianiuk T. Stanovlennia ta rozvytok profesiinoy pidhotovky fakhivtsiv z doshkilnoho vykhovannia v Ukraini (kinets XIX – pochatok XX stolittia) (*Becoming and development of professional preparation of specialists is on preschool education in Ukraine (the end of XIX – beginning of XX of century)*), Kyiv, 2000, 25 p. [in Ukrainian]

12. Uliukaieva I. Istoriiia doshkilnoi pedahohiky (*The History of preschool pedagogy*), Kyiv, 2016, 424 p. [in Ukrainian]

13. Uliukaieva I. Suspilne doshkilne vykhovannia i pidhotovka pedahohichnykh kadriv u roky UNR (1917 – 1919 pp.) (*Public preschool education and training of pedagogical specialists in the years of UFR (1917 – 1919)*), *Doshkilne vykhovannia*, 1994, Vol. 1, pp. 12–13. [in Ukrainian]

14. Chepil M. Teoriia i praktyka formuvannia natsionalnoi svidomosti ditei ta molodi Halychyny (druha polovyna XIX – persha tretyna XX st.) (*Theory and practice of forming of national consciousness of children and young people of Galicia (the second half of XIX – first third of XX century)*), Drohobych, 2001, 503 p. [in Ukrainian]

Одержано 20.03.2017